

Tryjjesvoeteteknologeles dalhketjh almetjidie demensine

Demensen gaavhtan maahta geerve årrodh biejjeladtje darjomh darjodh, goh latjkoeh mujhtedh, bådjtjah vaeltedh, geajnoem gâetide gaavnedh, TV:n maajegiehtjedimmiem, mobijletellefovnm jîh PC:m nuhtjedh. Dan âvteste almetjh demensine maehhtieh tryjjesvoeteteknologijem daarpesjidh mij viehkine jallh kompensasjonine sjædta dan kognitijve giehpieimmien âvteste juktie aarkebiejjien darjomh haalvedh. Dan âvteste vihkeles mujhtedh ij leah akte ulmie tryjjesvoeteteknologeles dalhketjh sjiehtesjidh oktebisnie, men dah edtjeh vierhtine årrodh almetjasse demensine guktie dihte jearsoes jîh jîjtjaraarehke domtoe, jîh haalvemem dâåjroe. Seamma tîjjen tryjjesvoeteteknologeles dalhketjh aaj maehhtieh dâarjohne årrodh lihke fualhkan jîh/jallh viehkiehtidh guktie vierhtieh buerebelaakan âtnasuvvieh jîh kvaliteete buerebe sjædta healsoe- jîh hoksedienesjinie.

Tryjjesvoeteteknologeles dalhketjh maehhtieh teknologijese juakasovvedh mij âtnasåvva almetjistie demensine, teknologije mij âtnasåvva almetjistie demensine lihke fuelhkine jallh healsoe- jîh hoksebarkijigumie ektine, jîh teknologije mij lihke fuelhkeste jallh healsoe- jîh hoksebarkijijstie stuvresåvva. Demensen symptovmh maehhtieh jeerehtidh almetjistie almetjasse, jîh dan âvteste tjuaa teknologijem fiereguhtese sjiehtedidh. Juktie demense âajvahkommes vierrebe sjædta tîjje doekoe, maahta daerpies årrodh joekehts teknologijne joekehts ulmiejigumie joekehts njeptjine skiemtjelasseste.

Såemies joekehts teknologeles dalhketjh: *Teknologije mij oktegh âtnasåvva almetjistie demensine*

- elektrovneles biejjielåhkoe
- aelhkie tsåahka
- aelhkie mobijletellefovne
- aelhkie tv, raadijove jîh musihkespielere
- sjiehtedamme maajegiehtjedimmiem

Teknologije mij âtnasåvva almetjistie demensine lihke fuelhkine jallh healsoe- jîh hoksebarkijigumie ektine

- lokaliseradimmieteknologije/GPS
- elektrovneles okselaesie
- elektrovneles biejjielåhkoe
- bådjtjdispensere
- digitaale albume

Teknologije mij stuvresåvva lihke fuelhkeste jallh healsoe- jîh hoksebarkijijstie

- lokaliseradimmieteknologije/GPS
- automatihkeles tjoevkesestuvreme
- elektrovneles okselaesie
- baahkesensovre
- svihtjemesensovre
- gahtjemesensovre
- okse-alaarme
- digitaale vaaksjome

Naemhtie almetjh demensine maehhtieh teknologijem oktegh nuhtjedh

Aanna tjabreminie biejjien darjomh jîh latjkoeh mujhtedh. Dihte dakterem gellien aejkien gihtjie mij lea heannadamme, jîh mij edtja heannadidh. Ij latjkoeh mujhtieh. Ulmie lea Annam dâarjoem vedtedh guktie buektehte bijjieguvviem biejjien darjomi bijjeli utnedh.

Elektrovneles biejjielåhkoe maahta viehkine årrodh gosse numhtie. Joekehts sâarhts elektrovneles biejjielåhkoeh gâåvnesieh mah vuesiehtieh man jîjnje tsåahka, jîh mij biejjide jîh daatovidie lea, jîh aaj latjkoeh vuesiehtieh mah leah dan sijse biejesovveme. Lissine vâajnoes mejtje biejjie jallh jîjje. Maahta sjeermen sisvegumie sjiehtedidh almetjen daerpiesvoeti jîh sjaavnjoej mietie.

Naemhtie maahta teknologijem nuhtjedh lihke fuelhkine ektine

Hans tjabreminie gâetide gaavnedh gosse ålkone vaedtsieminiem fierhten biejjien. Dihte daamtaj ammes almetjh gihtjie geajnoen bîjre gâetide, men ij iktesth mujhtieh gusnie årroeminie. Gâammebe tjoeperde gosse guhkiem bâarhte. Ulmie lea dâarjoem Hansese vedtedh guktie maahta sov biejjeladtje tuvride vaeltedh. Akte GPS maahta viehkine årrodh guktie gâammebe maahta vuejnedh gusnie Hans lea, jîh Hans maahta jîjtje bieljelidh satne viehkiem daarpesje jis ij gâetide gaavnh.

GPS maahta vuesiehtidh gusnie almetje lea. Maahta vâåjnedh goh jearsoesvoetealaarme, goh tsåahka maam giëtesne âtna, jallh mobijletellefovnesne jallh gaamegevâaroemisnie årrodh.

Naemhtie healsoe- jñh hoksebarkijh maehhtieh teknologijem dienesjinie nuhtjedh

Sigrun oktegh orre jñh daamtaj jñjjege tjuedtjele edtja onnegåatan vaedtsedh. Dñhte såemies aejkien gahtjeme jñh bælla vihth gahtjedh. Såemies aejkien aaj tuhtjie maahta geerve årroddh seangkoem vihth gaavnedh mænngan onnegåetesne orreme. Sigrun nænnoestimmiem åådtjeme vaaksjomen bñjre ikth fierhten jñjjen mænngan gahtjeme jñjjege. Dñhte tuhtjie daate vaaksjome sov nahkerem hearaldahta. Akte vuekie maahta digitaale vaaksjoeminie årroddh viehkine sensovrijste mah vuejnieh gosse dñhte seangkoem laahpa. Sensovre tjoevkesem bålaltajahta jñh lissine alaarme jåhta tjñelten healsoe- jñh hoksedñenesjasse jis ij bålåstede seangkoen gålajkoe bålata akten vihties tñjjen mænngan.

Tryjjesvoeteteknologes vuekieh skålåffedh

Almetje demensine maahta jñjtje syökedh tryjjesvoeteteknologes dalhketji bñjre. Læjhkan juvnehtimmie lea hñejmebaseradamme dienesjh, ergoterapeute jallh mujhtemedåehkie tjñeltesne goerehtalla, raereste jñh dagke aaj dan demense almetjen åvteste syökoe sjyöhtehke tryjjesvoeteteknologes dalhketji bñjre.

Maahta tryjjesvoeteteknologijem gellielaakan skålåffedh

- tjñeltem syökedh
- Nav:n viehkievierhtiejarngem syökedh
- Dorjesh åestedh sñejhme bovrine

Vihkeles mujhtedh tjñelte ij dñedtem teknologes dalhketji åvteste utnieh mejtje privaate skålåffeme. Jis tjñelte læjhkan veeljie dagkerh teknologes dalhketjh åtnose vaeltedh, dej lea dñedte teknologije jåhta eensilaakan.

Tryjjesvoeteteknologes dalhketjh åtnose vaeltedh

Maahta nuhteligs årroddh tryjjesvoeteteknologijem åtnose vaeltedh aareh gosse daerpiesvoete bålata. Almetjidie demensine maahta aelhkebe årroddh teknologijem nuhtjedh gosse varke akte bielie sjædta almetjen voetijste jñh rutijnijste. Gosse tryjjesvoeteteknologije vadtasåvva goh bielie healsoe- jñh hoksedñenesjiste, tjñelten lea dñedte lierehtimmien jñh dålårjoehtimmien åvteste jñh gorredidh teknologije iktegisth eensilaakan jåhta. Ihke fuelhkie jñh/jallh healsoebarkijh tjuerieh daamtaj almetjem demensine dålårjodh jñh skreejrehtidh daam sårhts teknologijem nuhtjedh aarkebiejjen. Dan åvteste vihkeles dovne almetje demensine jñh lñhke fuelhkie hijven lierehtimmien åadtjoeh.

Demense almetji daerpiesvoeth sijhtieh jorkesidh seamma tñjjen goh skñemtjelasse aaj jñjtjemse evtete. Dan åvteste tjuara jaabnan nåhtoem dejstie tryjjesvoeteteknologes dalhketjijstie vuarjasjidh. Digkiedidie jñh rålårestallede maaje healsoe- jñh hoksebarkijigujmie, jñh bieljelidie tjñeltese jis dijjieh dålåjrede tryjjesvoeteteknologije ij leah viehkine jallh nåhtojne.

Evtiedimmie demenseste maahta almetjen jålåhkesjimmiemahtoem baajnehtidh. Gosse edtja orre dienesjh åtnose vaeltedh, goh tryjjesvoeteteknologije, tjuara vuarjasjidh mejtje almetje demensine maahta jålåhkesjimmiem vedtedh jñh jñjtje maahta jaavoe jallh ijje jiehtedh faalenassese. Jålåhkesjimmiie jeerehte tsiehkeste tseahkan, jñh almetje demensine maahta jålåhkesjimmiemahtoem utnedh gyhtjelassine mah leah åtnoen bñjre yearsoesvoete-alaarmeste, men ij gosse lea jñjtse bådtjaj bñjre.

Raerieh lidteratuvren bñjre: Aldring og helse: www.aldringoghelse.no/demens/velferdsteknologi/, Hva kan hjelpe?:

www.hvakanhjelpen.no, Nasjonalforeningen for folkehelsen: <https://nasjonalforeningen.no/demens/etter-diagnosen/tekniske-hjelpemidler/>

Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse lea teema-aarhkem dorjeme stillemen mietie Healsoedirektoraateste, goh bielie Demensesoejkesjiste 2020.

Dålårjoehtåljjah: Margit Gausdal Strandenæs og Ida Wulff Jensen

Båljhkohtamme: 04.09.20